
2 MEZINÁRODNÍ VLIVY NA PRÁVNÍ ÚPRAVU KULTURY: LEGISLATIVA A KULTURNÍ POLITIKA

2.1 Úvod

Podobu právní úpravy kultury v současnosti velkou měrou ovlivňují nadnárodní a mezinárodní vlivy, a to jak na legislativní, tak na koncepční úrovni. Koncepční dokumenty slouží k vytvoření státní kulturní politiky, která je úzce spjata s právní úpravou veřejné správy na poli kultury, resp. s reformou veřejné správy. Zde je stěžejním pojmem veřejný zájem, který je společný všem oblastem, kde stát svoji kulturní funkci plní. Odvolává se přitom na ochranu kulturně historického dědictví společnosti jako celku, podloženou mezinárodními prameny práva, zejména Úmluvou o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví,⁴⁰ která dokonce výslovně zmiňuje úlohu státu, jeho legislativní i další role v rámci ochrany památek.⁴¹

Vidmar-Horvat v jednom ze svých textů tvrdí, že z různých aktuálních dokumentů EU vyplývá, že právě kultura by měla být „srdcem“ EU, jelikož historický vývoj funkcí EU míří právě tímto směrem i navzdory tomu, že kulturní rozměr nebyl původně v konceptu EU téměř vůbec obsažen.⁴² O tom svědčila už Maastrichtská smlouva, která v čl. 151 s kulturou výslovně počítala.⁴³

Sassateli jde ještě dál, když v souvislosti s důrazem na kulturní funkci Evropské unie zmiňuje legitimizaci samotné EU prostřednictvím vytvoření evropské kulturní identity. Tu však vidí jako obraz v myslí Evropanů spíš než jako cosi reálného. I proto upřednostňuje diverzitu této kultury před její jednotností, přičemž tato dvě pojetí jsou právě dvěma nejzákladnějšími

⁴⁰ Úmluva UNESCO o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů - veřejná diskuse. *Ministerstvo kultury* [online]. Ministerstvo kultury, © 2007 [vid. 31. 12. 2016].

⁴¹ PROKOPOVÁ, Klára. Role of the State in Cultural Monument Preservation. In: VEREBÉLYI, Imre. *Az állam és jog alapvető értékei a változó világban. Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola konferenciája*. Győr: a Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolája, 2012, s. 423–428.

⁴² PROKOPOVÁ, 2012, op. cit., s. 28.

⁴³ PROKOPOVÁ, 2012, op. cit., s. 30.

přístupy k celoevropské kultuře. S odvoláním na Derridu a Habermase ale nakonec vyzdvihuje třetí možnost, a to je spojení dvou předchozích možností. Právě dialogičnost evropské kultury je totiž její největší kvalitou. Jednota evropské kultury je dána její diverzitou, nikoliv jí navzdory.⁴⁴

Důvodem rostoucího významu kultury v EU je pak její vliv na zmírňování negativních dopadů evropeizace. Na druhou stranu však Vidmar-Horvat trvá na tom, že dokud bude i sama EU rozlišovat mezi „naší“ a „jejich“ kulturou, myšleno mezi kulturami jednotlivých států, nemůže vzniknout reálná společná evropská kultura.⁴⁵

Lze tedy dojít k dílčímu závěru, že postupným vývojem od hospodářsky orientovaného společenství ke komplexní nadnárodní entitě došla Evropská unie k poznání, že musí kulturu začlenit mezi oblasti svého zájmu. Tak jak se EU blíží formě státu, nabývá totiž na významu i její kulturní funkce. S tím souvisí i normotvorná činnost EU, která se týká právě i kultury. Tím samozřejmě ovlivňuje i českou kulturní politiku a potažmo i právní úpravu kultury. Lze tedy předpokládat, že současná právní úprava kultury je kombinací mezinárodních i evropských vlivů a naší vlastní historické zkušenosti s právní úpravou kultury.

2.2 UNESCO

Nelze opomenout, že ze současných trendů ovlivňujících kulturu je na prvním místě globalizace. Není proto divu, že jedním z nejdůležitějších mezinárodních subjektů ovlivňujících kulturní politiku je organizace UNESCO a jedním z nejdůležitějších pramenů kulturní politiky je již zmiňovaná Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví.⁴⁶ Skutečnost, že na jejím základě byl založen Výbor pro světové dědictví, Fond světového dědictví a Seznam světového dědictví, podstatně ovlivnil podobu kulturní správy v jednotlivých státech, na jejichž území se jednotlivé památky nacházejí. Členové UNESCO

⁴⁴ SASSATELLI, Monica. Imagined Europe The Shaping of a European Cultural Identity Through EU Cultural Policy. *European Journal of Social Theory*, vol. 5, is. 4, p. 435–451.

⁴⁵ VIDMAR-HORVAT, Ksenija. The predicament of intercultural dialogue: Reconsidering the politics of culture and identity in the EU. *Cultural Sociology*, 2012, vol. 6, is.1, p. 27–44.

⁴⁶ Sdělení federálního Ministerstva zahraničních věcí č. 159/1991 Sb., Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [vid. 31. 12. 2016].

zde totiž došli k závěru, že kulturní rozmanitost je hodnotou, kterou je třeba chránit. Proto je v souladu s jejich stanoviskem úkolem státu při plnění jeho kulturní funkce upřednostnit kulturní výměnu, svědčící ve prospěch vzájemného respektování kultur, před všudypřítomnou globalizací.⁴⁷

Shrneme-li ve stručnosti obsah této Úmluvy, dostaneme se k závěru, že UNESCO ukládá státům povinnost uchování kulturního dědictví za státní prostředky, ovšem s mezinárodní pomocí jak na poli financování, tak i vědecké práce nebo technických možností. Česká republika je v současnosti účastníkem většiny úmluv UNESCO.⁴⁸

Současná kulturní politika si přitom klade za cíl implementovat především dvě z nich. Jedná se v první řadě o Úmluvu o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů,⁴⁹ která byla přijata 33. zasedáním Generální konference UNESCO dne 20. října 2005 a v České republice je platná od 12. listopadu 2010.⁵⁰ Cílem Úmluvy je především zachování a podpora kulturní rozmanitosti. Připojení k této Úmluvě pro ČR v praxi znamená, že má možnost zasahovat do přípravy mezinárodních prováděcích předpisů v dané oblasti, ale zároveň může stále vytvářet vlastní politiku. Konkrétní provádění Úmluvy se řídí Záměry a doporučeními směřujícími k plnění Úmluvy o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů. Druhou z priorit je implementace Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví, která je obsahově rozšířením Úmluvy o podpoře a ochraně rozmanitosti kulturních projevů a která byla ČR podepsána v r. 2009.⁵¹

Vedle úmluv jsou vlivným prostředkem naplňování cílů UNESCO také Střednědobé strategie, které mají vlastní realizační programy a rozpočty. Mezi její cíle patří posilování podílu kultury na trvale udržitelném rozvoji; dokazování významu výměny a dialogu mezi kulturami pro sociální soudržnost, usmíření a mír; a trvalá ochrana a zhodnocování kulturního dědictví.⁵²

⁴⁷ PATOČKOVÁ a kol., 2012, op. cit., s. 44.

⁴⁸ Tamtéž, s. 44–45.

⁴⁹ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 93/2010 Sb. m. s., o přístupu České republiky k Úmluvě o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [vid. 31. 12. 2016].

⁵⁰ Úmluva UNESCO o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů - veřejná diskuse. *Ministerstvo kultury* [online]. Ministerstvo kultury, © 2007 [vid. 31. 12. 2016].

⁵¹ Důvodová zpráva. Státní kulturní politika na léta 2015–2020 (s výhledem do roku 2025). *Ministerstvo kultury* [online]. Ministerstvo kultury, © 2007 [vid. 31. 12. 2016], s. 11–12.

⁵² PATOČKOVÁ a kol., 2012, op. cit., s. 50.

2.3 Rada Evropy

Jako hlavní nástroj působení Rady Evropy na kulturní politiku lze jmenovat „Cultural Policy Review Programme (Program revizí kulturní politiky),“ jenž má vyhodnocovat jednotlivé kulturní politiky tak, aby bylo dosaženo maximálního užitku pro občany jednotlivých zemí. Hlavními jmenovateli programu jsou kulturní identita, kulturní diverzita, mezikulturní dialog, kreativita, demokratizace kultury a kulturní demokracie. Realizace těchto cílů v podání Rady Evropy spočívá především v neformálním působení spočívajícím i v dlouhodobém shromažďování informací o kulturních politikách a dále v jejich elektronickém zpřístupňování veřejnosti.⁵³

2.4 Evropská unie

Výrazný vliv v oblasti kulturní politiky má vedle mezinárodních organizací i Evropská unie, která v určitém směru prosazuje pojmání kultury jako ekonomického fenoménu. Kultura je totiž důležitým faktorem oblíbenosti dané lokality, a tedy hnací silou turistiky. Na druhou stranu toto pojetí potlačuje kulturní funkci aktivity státu na poli kulturní politiky.⁵⁴

Evropská unie právní předpisy na poli kultury v zásadě nevytváří ani neharmonizuje. Vztah EU ke kultuře je součástí Lisabonské smlouvy, ale jen ve velmi obecné podobě. Ve vztahu k umění je konkrétněji stanoveno pouze to, že členské státy mohou omezit vývoz a dovoz předmětů se strategickou kulturní hodnotou. Důvodem je to, že již od vzniku ES a ještě výrazněji od r. 1993 se v otázce evropské kulturní politiky střetávají dvě tendence: integrační z popudu společenství vzhledem ke stanoveným cílům a kulturní integraci odmítající postavená na obavách z přílišné homogenizace kultur členských států.⁵⁵

Vedle toho v r. 2006 vznikla Evropská strategie pro kulturu, která prosazuje mezikulturní dialog, podporuje kreativitu a užívá kulturu jako klíčový

⁵³ PETROVÁ, Pavla. Analýza: Aktuální pohled na tvorbu státní kulturní politiky s důrazem na oblast umění ve vztahu k doporučením Rady Evropy a Evropské unie. Státní kulturní politika na léta 2015–2020 (s výhledem do roku 2025). *Ministerstvo kultury* [online]. Ministerstvo kultury, © 2007 [vid. 31. 12. 2016].

⁵⁴ *Státní kulturní politika České republiky 2009–2014: National cultural policy Czech Republic 2009–2014*, 2009, op. cit., s. 36–38.

⁵⁵ Tamtéž.

komponent mezinárodních vztahů. Proto nelze opominout tzv. Zelenou knihu, kterou v květnu 2011 přijal Evropský parlament.⁵⁶ V tomto usnesení čítajícím 117 bodů je mimo jiné vyjádřen postoj Evropské unie, že kultura je hybnou silou celého společenství a je na Komisi, aby proto vypracovala Bílou knihu⁵⁷ obsahující již konkrétní řešení v oblasti kulturní politiky.⁵⁸

V současnosti je prioritou EU vytvoření společného rámce či struktury pro spolupráci, která by umožnila výměnu informací a zkušeností na základě tzv. „otevřené metody koordinace“ (Open Method of Coordination - OMC) zahrnující veškeré aktéry kulturní oblasti včetně všech institucí, neziskových organizací i lobbyistických skupin. Je však třeba si uvědomit, že až na málo výjimek jsou takto vytvořená opatření pro ČR právně nezávazná, byť jsou projednávána a přijímána společně Radou EU pro vzdělávání, mládež a kulturu a Evropským parlamentem a dá se tak uvažovat min. o jejich politickém významu.⁵⁹

Pro kulturní politiku v rámci Evropské komise institucionálně příslušné ředitelství pro vzdělávání a kulturu (kulturní záležitosti), v Evropském parlamentu se problematice kulturní politiky obecně věnuje Výbor pro kulturu a vzdělávání. Z hlediska financování je zásadní Vzdělávací, audiovizuální a kulturní výkonná agentura (The Education, Audiovisual and Culture Executive Agency - EACEA).⁶⁰

V programu Evropa 2020 platí, že EU ohledně kulturních a kreativních průmyslů zdůrazňuje, že „je třeba uvažovat o dlouhodobějších výhledech těchto odvětví a vytvořit program strukturovaných a konkrétních opatření v souladu se strategií Evropa 2020; podotýká, že je zásadní, aby kulturní tvorbu podporovaly Unie, členské státy a místní orgány.“⁶¹

⁵⁶ Zelená kniha - Uvolnění potenciálu kulturních a tvůrčích odvětví. *Ministerstvo kultury* [online]. Ministerstvo kultury, © 2007 [vid. 31. 12. 2016].

⁵⁷ Bílá kniha o mezikulturním dialogu – překlad. *Ministerstvo kultury* [online]. Ministerstvo kultury, © 2007 [vid. 31. 12. 2016].

⁵⁸ *Státní kulturní politika České republiky 2009–2014: National cultural policy Czech Republic 2009–2014*, 2009, op. cit., s. 49.

⁵⁹ *Euroskop.cz - Kultura a média* [online]. Vláda České republiky, © 2005–15 [vid. 31. 12. 2016].

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 12. září 2013 o podpoře evropských kulturních a tvůrčích odvětví jako zdroje hospodářského růstu a zaměstnanosti (2012/2302(INI)). *Evropský parlament*. [online]. Evropský parlament, 2007 [vid. 31. 12. 2016].